

Intervija ar Mārīti Milni – cirka kasieri

### **Cik ilgi tu strādāji cirkā?**

Kopumā tie bija apmēram trīs līdz četri gadi. Cirkā es nokļuvu ļoti lielas nejaušības dēļ. Tur bija pārtikas uzņēmums, kas nodrošināja ēdināšanu cirka darbiniekiem, un es šajā uzņēmumā pieteicos vasaras darbā. Sākotnēji tas nebija saistīts ar cirku, tā bija atsevišķa tirdzniecība. Bet, kad sākās cirka sezona, man piedāvāja pa skolas vakariem palikt šajā pašā uzņēmumā uz izrādēm tirgot visādus našķus. Es domāju – kāpēc ne, forši skolniekam nopelnīt kādu kapeiciņu! Kad šis darbs jau sāka apnikt, es saskatīju potenciālo iespēju tikt strādāt pašā cirkā. Tajā brīdī tas likās kaut kāds nepiepildāms sapnis, kaut kas ļoti abstrakts! Sezonas beigās aizgāja viena biļešu kontroliere, un man bija jāmēģina. Bet tas arī prasīja laiku, lai es vispār sadūšotos iet prasīt to amatu un dabūtu to sev. Man liekas, ka nostrādāju nepilnas trīs sezonas. Trešajā sezonā aizgāju projām personīgu iemeslu dēļ, jo gaidīju bērniņu. Teikšu godīgi, pēc tam es kaut kādā mērā to nožēloju, jo sapratu, ka tā lieta man ir sirdij tuva, ka man tā pietrūkst. Tas pat nebija gluži kā darbs, tas bija dzīvesveids. Nezinu pat, kā lai pasaka – tas nebija gājiens uz darbu, tas bija gājiens uz mājām. Tā bija forša nedēļas nogale, un tas bija pavisam savādāk. Visus vidusskolas gadus es paralēli strādāju cirkā.

### **Trīs sezonas tu strādāji kā biļešu kontroliere, un tad vēl pirms tam..**

Vienu sezonu kā našķīšu tirgotājs.

### **Un tu vienkārši aizgāji pajautāt: “Klau, vai es varu strādāt cirkā?”**

Jā! Tajā laikā bija administratore Ināra, gāju pie viņas un teicu, ka es to gribu. Likās, ka tas ir mans, ka es varētu tur iederēties un ka tas ir tāds nākamais mērķis, uz ko iet. Arī viņa saskatīja potenciālu, viņa teica, ka jau bija skatījusies uz mani kā uz potenciālo darbinieku. Tā kā kaut kādā mērā tas bija abpusēji.

### **Kurā gadā tu sāki strādāt?**

Šķiet, tas bija 2012.gads. (..) Kamēr es strādāju, jau sākās protesti pret dzīvniekiem [cirkā]. Es aizgāju projām, un uzreiz pēc tam sākās visa sistēmas pārbūve.

### **Vai tajās trīs sezonās, ko tur nostrādāji, “iesūci” cirkā vēl kādu no ģimenes?**

No ģimenes nē, bet vienu brīdi mana klasesbiedrene tur strādāja. Bija viena biļešu kontroliera vieta, kas bija tāda diezgan „rotējoša”. Meitene nostrādāja vienu sezonu, bet tomēr aizgāja prom.

## **Tu jau teici, ka tas ir tāds sirds darbs...**

Jā, tas ir! Vēl nesen tagadējā darbā ar kolēģēm runājām, un es teicu – ja man tagad piezvanītu un teiktu: “Nu, mēs atjaunojam [cirku], vai tu nāksi strādāt?”, es nedomājot aizietu. Pirmkārt, tas bija darbs brīvdienās, ko pilnībā varēja apvienot ar mācībām, ar citu darbu. Bet tā bija arī cita pasaule! Nekad nebija divu vienādu dienu. It kā mūsu pamatdarbs bija vienāds, bet tas noteikti nebija rutīnas darbs. Tas vairāk bija darbs, uz ko tu gāji kā uz mājām, apkārt bija forši cilvēki... Tā bija draudzīga pasaule, kur visi ir kā liela ģimene. Bija vairāk vai mazāk forša iekšējā atmosfēra, tāpēc arī es to laiku neuztvēru tik ļoti kā darbu.

## **Vai vari pastāstīt, kāda tev bija viena diena cirkā?**

Dienas bija atšķirīgas. Piektdienā bija, pirmkārt, ģenerālā tūrīšana, jo biļešu kontroliera amats ietvēra arī zāles uzkopšanu. Tas bija vienreiz nedēļā. Tā man bija saspringtākā diena, jo pēc skolas bija jāpaspēj visu iztīrīt. Mums, apkalpojošajam personālam, bija sava istabiņa, kurā mēs pulcējāmies pirms izrādes. Tur parasti bija kādas uzkodas, visi pārrunāja nedēļas notikumus. Un tad ir pati izrāde. Piemēram, noskan pirmais zvans, tu atver durvis, un tur priekšā ir cilvēku pūlis! Visi nevar sagaidīt, kad varēs tikt iekšā. Visi nāk ar jautājumiem: “Kas būs izrādē, kādi dzīvnieki būs?” Bērniem tāds mirdzums acīs, *wow*, kaut kas pilnīgi jauns! Pieaugušajiem atkal standarta teksts: “Fui, kā te smird pēc dzīvniekiem!”

Izrādes laikā mums bija jāuzrauga kārtība zālē. Dažreiz tās izrādes jau bija redzētas simtām reižu, bet vismaz man katrā izrādē vienmēr bija kāds mīļākais numurs, kuru katru reizi varēja skatīties no jauna, un tas nekad neapnika. Vai nu kāda laba dziesma ir fonā, vai tas priekšnesums tiešām ir tāds: “Wow!” Izrāde parasti ilga divas vai divarpus stundas. Ejot prom, cilvēki vienmēr bija ļoti apmierināti. Arī bērni bija priecīgi, ar baloniņiem rokās gāja. Parasti dienu mēs noslēdzām ar to, mums bija jāuzkopj zāle. Gandrīz vienmēr mēs, apkalpojošais personāls, atgriezāmies savā istabā, kur noslēdzām vakaru. Pārrunājām spilgtākos iespaidus par to, kas bijis izrādes laikā, vai noticis kaut kas amizants, vai kaut kas nogājis greizi, kas saprotams tikai mums. Parasti jau tās neveiksmes tiek nomaskētas, un skatītāji nesaprot, ka tā ir neveiksme, bet mēs varējām: “Hi, hi, bija, sanāca...” Bet parasti arī nebija tā, ka baigi plēstos: “O, pulkstenis ir seši, viss, ejam mājās.” Dažreiz bija arī tā, ka sešos beidza darbu, bet sarunas ievilkās līdz divdesmitiem, divdesmit vieniem. Tas nav kā biroja darbs, kur tu gaidi tā darba laika beigas, bet tieši otrādi. Ir kaut kas, kas liek uzkavēties.

## **Kā tev liekas, vai tāda sajūta bija visiem, kas jūs tur strādājāt?**

Domāju, ka jā, jo pārsvarā, ar atsevišķiem izņēmumiem, tie cilvēki strādāja [cirkā] gadu gadiem. Mēs smējāmies, ka tas ir kā tāds purvs, kas tevi ievilk sevī iekšā, un tu negribi to pavisam izvītrot no savas dzīves. Tāpēc es domāju, ka pārsvarā tiem cilvēkiem, kas tur tiešām strādāja gadu gadiem, tā bija sirdslieta.

## **Vai jums sanāca kāda darīšana arī ar cirka māksliniekiem?**

Jā, visu laiku ar māksliniekiem tikāmies. Nu, ne jau tieši darba lietās, bet mēs visu laiku viens otram, kā saka, bijām ceļā. Bija mākslinieki, ar kuriem izveidojās ļoti labs kontakts, ar kuriem tiešām arī varējām parunāties. Dažreiz, kad nebija darba, bija atsevišķi mākslinieki, kuriem varēja, piemēram, Rīgu parādīt. Arī tagad ir daži mākslinieki, ar kuriem es joprojām komunicēju. Nebija tā, ka es esmu mākslinieks un tu – tikai apkalpojošais personāls. Bija sajūta, ka mēs visi esam vairāk vai mazāk vienlīdzīgi, un man liekas, ka tas ir ļoti svarīgi. Blakus mūsu atpūtas telpai bija mākslinieku tā saucamās *grimjorkas* [grimētavas], kur viņi dzīvoja. Un tad jau tur arī notika tā tikšanās.

## **Kādas bija tavas attiecības ar toreizējo cirka direktori Lolitu Lipinsku?**

Mums bija attiecības kā priekšniekam un padotajam, mēs nebijām draudzenes. Bet es ļoti cienu Lolitu vēl šobrīd un arī tad arī cienīju. Viņa tiešām ir ļoti apbrīnojama sieviete ar visu to, ko dzīvē ir panākusi, izdarījusi. Viņas apņēmība, dzinulis un spēks iet un darīt, cīnīties... Un arī katru programmu no jauna izdomāt, lai tā nebūtu tāda, kāda ir bijusi. Spēt atrast māksliniekus, visu tā nokomunicēt – man tas liekas tiešām kaut kas apbrīnojams. Un galvenais – neizdegt! Viņa saglabā to savu dzinuli, savu mīlestību. Tā ir tiešām mīlestība pret cirku. Viņa pati ir izbijusi māksliniece, un tas jau ir dzīves dzinulis.

## **Vai tu atceries, ka tev bērnībā būtu paticis cirks?**

Bērnībā cirkā biju bijusi tikai vienu reizi. Pēc tam, kad sāku tur strādāt, pirmās reizes man bija tāds: "Wow!" Un tad ir tās bērnības atmiņas, ka tur reiz ar klasi ir būts, kaut kur ir sēdēts... Es pat albumā atradu fotogrāfiju, kur bija pa kluso bildēts! Izrādēs jau nedrīkst bildēt. Toreiz cirkā bija baltie tīģeri. Bet tas arī ir viss, kas ir manās atmiņās. No bērnības tas bija palicis kā kaut kas abstrakts, kā mēs runājam, kā kaut kāda *wow* pasaule. Kad sāku strādāt cirkā kā darbinieks, tas atklājās atkal no pavisam cita skatu punkta.

## **Bet tas *wow* nepazuda?**

Nepazuda, jo katra programma bija jauna, vienmēr bija kāds *wow*. Kad bija vasaras beigas un septembra sezonas sākums, vienmēr bija pārtraukums. Un vienmēr bija tā, ka nevarēju sagaidīt jaunās sezonas sākumu! Bija azarts, kas nu būs, kādi mākslinieki, kādi priekšnesumi... Sezonas sākums bija septembra beigās, un sezonas noslēgums, ja bija vasaras programma, - augusta beigās. Tad kāds mēnesis ir starpā. Un tad ir tā jokaini, ja pierasts katru nedēļas nogali [būt cirkā], pēkšņi mēnesi tur nebūt.

### **Vai ir kādas programmas, kas tev īpaši spilgti iespiedušās atmiņā?**

Neteikšu, ka veselas programmas. Varbūt atsevišķi numuri, kas ir palikuši prātā. Īstenībā to gadu laikā tādu sakrājās diezgan daudz. Piemēram, brauc viena žanra mākslinieki, un, kad jau ilgāku laiku ir strādāts, kad ir redzēti vairāki šāda žanra pārstāvji, tad ir ar ko salīdzināt. Piemēram, vairākas reizes ir bijuši akrobāti uz atspērtaipām, bet vislabāk man tomēr patika tie, kurus redzēju pirmajā gadā – Anatolija Rubana vadībā. Viņiem bija priekšnesums 80. gadu stilā ar visu tā laika mūziku. Tas ir palicis atmiņā kā visefektīgākais numurs, ja salīdzina šī žanra mākslniekus. Protams, visi lielie dzīvnieki, kas brauca – ziloņi, lauvas, tas katru reizi bija kaut kas *wow*. Katru reizi, nostājoties zālē uz šo numuru, bija kaut kas mazliet nervus kutinošs, jo viss ir ļoti atkarīgs no tā, kā uzvedīsies cilvēki zālē, līdz ar to tas vienmēr bija ar savu spriedzīti. Bet tas arī piedod odziņu.

### **Vai ir arī kāds konkrēts cirka mākslinieks, kurš tev ar savu harizmu īpaši palicis prātā?**

Nu, tā konkrēti vienu ir grūti nosaukt. Piemēram, joprojām uzturu kontaktus ar vienu klaunu duetu no Pēterburgas „Piter F.M.”, tās attiecības ir tādas ģimeniskas. Anna un Anatolijs, un viņiem ir arī dēls. Komunikācija mums izveidojās jau no pirmā laika, kad es vēl tirgoju našķus. Viņi bija tik sirsnīgi! Bērniem vienmēr ļoti patika, viņi bija tādi krāsaini. Kamēr es strādāju, viņi ļoti bieži pie mums pabija. Dažreiz viņi vienkārši mēdz iebraukt ciemos, teiksim, atbrauc uz Latviju atpūsties uz nedēļu. Jo viņiem Latvija arī ir palikusi sirdij tuva.

### **Vai atceries kādus gadījumus, kad kaut kas noiet greizi?**

Visspilgtākais, ko atceros – mums bija viesi ar lauvām, es gan vairs neatceros mākslinieku uzvārdus. Mēs parasti apmeklētājus brīdinām, ka tieši šī numura laikā nedrīkst celties kājās un iet ārā no zāles. Bet pirmajā rindā sēdēja dāma ar bērnu, kas izdomāja, ka ir jāpieceļas kājās. Viņa pieleca kājās un skrēja cauri rindai. Un lauvai acīmredzot radās mednieka instinkts, un tā metās tīklā iekšā. Protams, visi mūsu puiši noreagēja ļoti ātri, pats dresētājs noreagēja un nekas tur nenotika, bet zosāda reāli pārskrēja pāri. Visa zālei aizrāvās elpa! Toreiz mēs vēl pēc tam tai apmeklētājai gājām klāt un teicām: “Mēs taču teicām necelties!” Mēs jau nevaram zināt, kas cilvēkam tajā brīdī prātā notika un kāpēc. Varbūt domāja, ka ātri, ātri izslīdēs, un neviens pat nepamanīs.

### **Vai laikā, kamēr tu strādāji, notika kāds nelaimes gadījums?**

Vienreiz pie mums strādāja akrobāti, tie, kas tā kā griežas, līdzīgi kā ielu vingrotāji. Un toreiz meitenei paslīdēja roka un viņa krita. Tas nebija liels augstums, kāds pusotrs metrs, bet meitene

toreiz sasiņās. Viņa arī savu numuru ar to pabeidza. Bet viņi kopā bija grupa, pieci cilvēki, tāpēc netika apturēts viss priekšnesums. Bet parasti tomēr māksliniekiem, kas strādā gaisā, ir drošinājums. Līdz ar to sekas nav nopietnas. Ir, protams, ļoti daudz mākslinieku, kas strādā bez drošinājuma, bet tie ir ar ļoti daudzu gadu pieredzi, ar ļoti atstrādātu visu.

### **Vai tevi vairāk uzrunāja dzīvnieku priekšnesumi, vai arī klauni, vai kas cits konkrēts?**

Jā, es noteikti esmu tas cilvēks, kurš ir par dzīvnieku cirku, jo tas ir interesanti, bet ar atsevišķiem izņēmumiem. Es nesaku, ka man patīk visu dzīvnieku priekšnesumi, piemēram, lāču priekšnesumi nē. Tas man liekas kaut kas ļoti absurds. Tad man patīk gaisa vingrotāji. Tie, kas strādā bez stiprinājuma, ir tāds lielāks azarts. Ja vēl tas priekšnesums ir tāds dinamiskāks... Teiksim, klauni, tas man ne tik ļoti... Tam ir jābūt paņemt, un to ne visi māc. Tie joki, ko klauni izspēlē manēžā, ne vienmēr ir tādi, kas paņem.

### **Kā auditorija uzņēma cirku – vai tas mainījās no programmas uz programmu?**

Tas bija ļoti atkarīgs no programmas. Bija tādi cilvēki, kuri nāca uz katru programmu. Dažreiz pat varēja redzēt, ka divreiz nāk, ja ir laba programma. Vienmēr visapmeklētākās, visuzņemtākās programmas bija novembrī un Ziemassvētku laikā – Ziemassvētku eglītes. Novembrī parasti sākās gada grandiozākā programma, tad arī vienmēr zāles bija stāvgrūdām pilnas, tiešām viss iztirgots. Uz Ziemassvētkiem, es atceros, ir bijis tā, ka cilvēki pērk stāvvietas, lai redzētu to izrādi.

### **Stāvvietas?**

Jā, mums ir bijis, ka apmeklētāji stāv balkonā. Kādas pāris reizes tā ir bijis, ka ir piedāvāts par stipri lētāku naudiņu [skatīties izrādi], ja visa programma ir praktiski iztirgota, bet cilvēki tomēr grib.

### **Bet ietilpība tur bija 1000 cilvēku?**

Jā, 1000, man liekas. Parteris un augšā divi amfiteātri. Un ir bijis tā, ka amfiteātrī cilvēki stāv kājās un skatās izrādi.

### **Un kas, pēc taviem novērojumiem, cilvēkus visvairāk uzrunāja?**

Būšu godīga – vienmēr pieprasītākas bija tās programmas, kur bija dzīvnieki, it īpaši eksotiskie dzīvnieki. Lauvas, ziloņi, tīģeri, krokodili... Tās vienmēr bija stāvgrūdām pilnas. Tāpēc man līdz pat šim brīdim palikusi tāda nedaudz nesaprašana, kur tie cilvēki palika tad, kad bija šī reforma par cirku bez dzīvniekiem... Jo tad tomēr vairumā bija tie cilvēki, kas bija pret dzīvniekiem.

Vienmēr gan bērni, gan pat pieaugušie sauca: “Paskaties, paskaties!” Pieaugušie kļuva gandrīz kā bērni! Tas bija vispieprasītākais. Vienmēr cilvēki nāca stipri sašutuši, ja nebija nekādu lielo dzīvnieku. “Ai, tikai kaķi būs?” Piemēram, vasaras programmā atnāk: “Nu, kas jums par dzīvniekiem?” – “Nu, kaķīši, sunīši.” Tā bija vienkārši tāda papildu programma. “Ai, nekādu lielo nebūs...”.

### **Kā tev liekas – vai vecāki nāca tikai bērnu dēļ, vai arī viņus pašus cirks interesēja?**

Man liekas, ka ļoti bieži interesēja arī pašiem vecākiem. Varbūt sākumā mērķis ir bijis atvest tikai bērnu, bet pārsvarā izrādes laikā var redzēt, ka arī pieaugušie sēž un ar entuziasmu skatās, kas būs tālāk. Bērniem tik ļoti neinteresē, piemēram, akrobātikas numuri. Tur atkal es novēroju, ka tas ir vairāk pieaugušajiem. Varbūt bērns nesaprot. Bērniem, protams, patīk klauni un dzīvnieki... Pieaugušajiem – vairāk tādi nopietnāki numuri, piemēram, gaisa vingrošana, akrobātiskie numuri. Kādi riskantāki numuri, tas jau vispār ir tāds *wow*. Programmās vairākkārt ir bijis tā, ka mākslinieks augšā strādā, tas viņam numurā ir iestrādāts, ka viņam it kā paslīd kāja. Un tad vienmēr zālē ir tāds: “Oooo!” Cilvēki sabīstas, ka viņš tūlīt kritīs. Un tas pierāda, ka cilvēkam ir liela aizrautība, interese par to numuru, ka ir līdzpārdzīvojums par to visu.

### **Cik es saprotu, ik pa laikam Rīgas cirkā bija arī viesizrādes, piemēram, ar Ķīnas akrobātiem?**

Jā, man liekas, ka reizi gadā.

### **Un kā tās bija apmeklētas?**

Diezgan švaki apmeklētas, lai gan nevaru teikt, ka ļoti neapmeklētas. Tās ir izrādes bez dzīvniekiem, viņiem ir tikai akrobātiski elementi un kaut kādi dzīvnieku kostīmi. Teiksim, tādas ķīniešu lauvas, ja nemaldos, tā tās sauc. Bieži bija tā, ka sākumā zāle bija pilna, bet starpbrīdī ļoti daudzi cilvēki aizgāja prom. Ļoti daudzi, tiešām. Nenoliegšu, mums kā darbiniekiem tās arī nebija mīļākās izrādes. Tas bija vienkārši “*to-do list*” [obligāti darāmo darbu sarakstā], kas jāpārdzīvo. Personīgi es par sevi varu runāt – lai es ar aizrautību to skatītos – nē... Atsevišķus numurus – jā, bet visu izrādi – nē.

### **Vai tāpēc, ka visa kā bija par daudz un vairs nevarēja noturēt uzmanību?**

Pirmkārt, tā nebija tāda kvalitāte, kā tas ir, teiksim, kārtīgām izrādēm. Man likās, ka daudzi numuri viņiem bija tādā amatieru stilā.

### **Nebija tehniskās varēšanas?**

Jā. Protams, ja tu esi pieradis redzēt augstas klases numurus, tad tas liekas tā... Otrkārt, man likās, ka bija mazliet par daudz vienveidības. It kā numuri bija dažādi, bet viss skatuviskais noformējums likās diezgan vienveidīgs. Izrāde parasti arī bija uz divām, dažreiz pat trim stundām, tās bija garas izrādes. Dažreiz tiešām bija trīs stundas, un tik ilgi nevar noturēt uzmanību.

### **Vai jūs braucāt līdzī arī kādos cirka izbraukumos?**

Mēs nebraucām līdzī, brauca puiši – uniformisti. Viņi bija mākslinieku labās rokas. Viņi stādīja manēžu, un tā kā katram māksliniekam kaut kas ir vajadzīgs, tad puiši braukāja līdzī uz visām izrādēm. Mēs – biļešu kontrolieri, garderobisti, tāds apkalpojošais personāls – nē.

### **Vai jums vajadzēja strādāt, piemēram, kad notika bērnu un jaunatnes festivāls “Brīnumu pilna pasaule”?**

Jā cirka festivālos mēs arī strādājām – gan “Zelta Kārlī”, gan “Brīnumu pilnā pasaulē”.

### **Un kā tev tie patika?**

Šie festivāli ļoti dažādi. “Brīnumu pilna pasaule” bija domāta vairāk tieši bērniem un jauniešiem, kas ir vairāk iesācēji, bet vienmēr katrā festivālā bija noteikti kāds vai nu riktīgi atstrādāts [priekšnesums], vai kāds dieva dots talants, ka bija tāds *wow*. Tā bija atkal cita pieredze, bet šie festivāli man patika. Un “Zelta Kārlī” tieši tas pats – tur atkal ir profesionāļi, kas izgājuši konkursu, lai tiktu šajā festivālā. Tur satiekas viena žanra pārstāvji, un tad var salīdzināt, kā dara viens, kā – otrs, kuram ir sarežģītāks numurs, kuram ir nervus kutinošāks, interesantāks.

Tā bija interesanta pieredze. Bet mums kā darbiniekiem, protams, bija tā foršā iespēja redzēt festivālu no sākuma līdz beigām. Piektdienas vakarā bija atklāšana, sestdien, svētdien – A un B programma, un beigās – apbalvošana. Man tomēr liekas – ja tu nāc uz festivālu, tad nepietiek, ka tu atnāc piektdienā uz atklāšanas izrādi vai svētdienā uz noslēguma izrādi. Tur tomēr prasās redzēt arī tās vidus izrādes, kad ir galvenie priekšnesumi un tā vērtēšana. Tas tomēr ir pasākumu kopums. Svētdienā parasti bija apbalvošana, un labākos numurus viņi, protams, pēc tam parādīja. Bet tad tu nezini, kādi ir bijuši tie citi, uz kāda fona viņi ir izcīnījuši savu uzvaru. Bet bija tādi apmeklētāji, kas nāca uz visu festivālu. Sestdienā no rīta bija A programma, bet vakarā – B programmas izrāde, un svētdien bija noslēgums. Bija tādi, kas nāca tiešām visu noskatīties, no A līdz Z. Iespējams, ka tur jau kādreiz ir būs un varbūt ir veidojies tāds pats viedoklis kā man, ka tas ir jāredz viss kā kopums. Man liekas, ka tad arī ir interesantāk. Tad var tiešām izveidot viedokli par visu kopumā, izvērtēt arī savus favorītus uz kopējā dalībnieku fona.

Bet lielākā daļa skatītāju nāca vienkārši kā uz izrādi. Svētdienā, piemēram, uz gala izrādi bija pilns, arī uz sākuma izrādi vienmēr bija pilns. Pa vidu – nu tā. Zāle bija pilna, bet ne tik uzskatāmi kā sākumā un beigās.

### **Pēc tam, kad tu aizgāji projām no cirka, vai nāci vēl ik pa laikam skatīties?**

Jā, protams. Es nācu, gan kamēr vēl gaidīju bērniņu, gan kad man dēls tikko piedzima. Es viņu atstāju uz tām divām stundām ar tēti, jo man vajadzēja aiziet uz to jauno izrādi!

Es nācu uz katru jauno programmu, dažreiz pat vairākas reizes. Mans dēls arī ļoti agri sāka nākt man līdzī uz cirku. Viņš bija ratiņos, gulēja kulbā man blakus, un viņam bija 2-3 mēneši. Viņš bija ļoti maziņš. Bet visu izrādi nogulēja tā, it kā... Viņam vispār nekas netraucēja! Mēs smējāmies, ka tas ir cirka bērniņš.

### **Vai tagad tu seko līdzī, kas notiek cirkā?**

Nosacīti. Es zinu, kas tur notiek, un zinu arī par to, kādā stāvoklī ir telpas... Tāpēc es īsti negribēju tikties tur, jo esmu redzējusi daudz bilžu. Tajā laikā tur bija tāds fotogrāfs Ēriks, un viņš vēl joprojām šad un tad publicē kādas bildes no tā, kā tur izskatās. Teikšu godīgi – sāp sirds. Lai cik grūti bija tajā laikā, kad cirks darbojās, nebija īpaši nekāda atbalsta no valsts, telpas nekad nebija tādā stāvoklī, kādā ir šobrīd. Ļoti minimāliem līdzekļiem bija izdarīts maksimālais.

Un tā vēlme visu tur pārbūvēt... Es esmu redzējusi tos projektus, kas bija iesniegti konkursā uz pārbūvi, un man liekas, ka tas ir vēl lielāks solis, lai viss tiktu aizmirsts. jo tomēr kupols un viss tas... tas ir vēsturiskais mantojums. Tāds ir mans viedoklis. Līdz ar to es saprotu kaut kādas kosmētiskās lietas, ko varētu uzlabot. Jā, protams, arī tajā laikā prasījās ļoti daudz ko uzlabot, netrūka vietu, kur vajadzētu ieguldīt līdzekļus. Bet, manuprāt, pamats būtu jāatstāj tāds, kāds tas ir, jo tā tomēr ir ļoti liela vēstures daļa. Tā ir liela kultūras daļa, kas šobrīd ir uztaisīta savādāka, un tā vairs nekad nebūs tāda kā bija. Tāpēc arī man liekas, ka būtu svarīgi vismaz atstāt tās telpas plus mīnus tādas, kādas ir. Man liekas ļoti jauka tā ideja, kā tu teici, ka gar sienām varētu izveidot kaut kādus stāstus. Tas varētu būt forši. Es ceru, ka joprojām ir saglabājušies visi zīmējumi foajē. Man liekas, ka tas ir kaut kas fantastisks! Arī mēs staigājām gar tām sienām un meklējām, kurus māksliniekus pazīstam, kurus esam redzējuši pie mums. Tā ir ļoti skaista skatītājiem pieejamā cirka daļa. Cepuri nost! Es esmu redzējusi, kā mākslinieces sēž un stundām ilgi zīmē to zīmējumus.

### **Tur ik pa laikam kaut ko piezīmēja klāt?**



Jā, es zinu, ka ik pa laikam kaut kur pakājē kaut kas jauns tika zīmēts klāt, tā siena visu laika tika papildināta. Arī, kamēr es strādāju, tur vairākkārt kaut kas tika zīmēts klāt. Tur ir mākslinieki no tālākas pagātnes, un bija arī daudzi jaunie mākslinieki, kas tika zīmēti. Piemēram, viens no pēdējiem, ko es atceros, ir jaunā māksliniece Daiga Vilciņa augšā pie kreisā partera. Tas bija viens no pēdējiem, kas tika zīmēts, ko es atceros.

Pie labā partera bija Korņilovu ģimene ar lielo ziloni. Neatceros, kuri no Korņilovu ģimenes – vīrietis un sieviete. Tā jau ir cirka dinastija, ziloņu dresētāji no paaudzes paaudzē. Tur es saprotu, kāpēc viņi ir uzzīmēti. Bet es nezinu, vai tas tika izvēlēts kādā konkursa kārtībā vai kā. Uz šo jautājumu varbūt [bijusi cirka direktore] Lolita [Lipinska] varētu atbildēt.

Es domāju, ka ir vēl ļoti daudz lietu, kuras arī man ir palikušas neatklātas, tur strādājot. Man liekas – jo tu vairāk strādā, jo tu arvien kaut ko jaunu uzzini, vai arī kaut kas jauns parādās.

### **Vai tu tagad ej uz kādām izrādēm, kas te brauc?**

Jā, es esmu bijusi. Pēdējā laikā gan nav sanācis, jo tagad ziemā ir tāda, ka darbs un viss pārējais paņem savu laiku. Pēdējo reizi es biju pagājušajā vasarā, man liekas. Ir izveidots tāds Jaunais cirks, un tam toreiz bija izrāde Jelgavā. Mēs ar ģimeni bijām, un lielākā daļa mākslinieku agrāk bija strādājuši Rīgas cirkā, tā kā tur nebija nekas svešs. Tad kļuva silti ap sirdi, [redzot] zināmas lietas.

### **Cik saprotu, tad caur to turpina darboties Lolita [Lipinska] un tie, kas strādāja Rīgas cirkā.**

Jā, es zinu, ka tas Jaunais cirks darbojas, bet man liekas, ka bija vēl kaut kāda izrāde, neatceros, caur ko, kas arī pa Latviju braukāja. Pareizi, mēs bijām uz izrādi šī paša gada sākumā. Tur arī bija vecie Rīgas cirka mākslinieki, kas braukāja pa Latviju. Toreiz viņi bija ar viesizrādi Ilģuciema galā. Arī tagad, pa vasaru, skatos, ka tomēr vēl kaut kas darbojas. Nav tā, ka pavisam viss...

### **Un ko tu domā par laikmetīgā cirka izrādēm, kas nav atvestas caur bijušo Rīgas cirku?**

Godīgi sakot, es neesmu bijusi. Mani pat neuzrunā, lai es aizietu. Iepriekš internetā esmu redzējusi kaut kādus video rullīšus, kur tiek reklamēts laikmetīgais cirks. Kā lai pareizi pasaka – man tas liekas visai specifiski... Man neliekas, ka tas varētu būt īpaši piemērots bērniem, drīzāk pieaugušajiem. Varbūt kā kultūras nozare kopumā tā nebūtu slikta, bet, manuprāt, tās ir divas pilnīgi atšķirīgas lietas – tradicionālais cirks un laikmetīgais cirks. Es domāju, ka tie nevar viens otru aizvietot. Tās ir drīzāk divas kultūras daļas, kas varētu pastāvēt paralēli. Cilvēkam būtu izvēle, vai tu gribi tradicionālo vai laikmetīgo. Jo vismaz toreiz, tajā rullītī, ko es skatījos, man likās, ka tur ir

jāpiedomā pie tā, kas tur ir domāts, ka tas nav tik vienkārši. Tas nav tā vienkārši saprotams, vismaz man tā nebija. Varbūt, ka man pārāk dziļi ir iekšā tas tradicionālais, un tāpēc es kaut kādā mērā esmu aizspriedumaina. Es to nenoliedzu, tas tā varētu būt. Varbūt es kādreiz pamēģinātu aiziet paskatīties, lai saprastu, vai mans pieņemtais stereotips ir tāds, kāds tas ir, vai nē. Katrā ziņā sajūsmā es par to noteikti neesmu.

Var jau būt, ka kādreiz kaut kas mainīsies. Kaut kādā mērā manī iekšā sēž tas velniņš, ka šis [jaunais] iznīcināja to veco, tāpēc varbūt ir mazliet tas bubulis iekšā, ka tas nebūs nekas labs.

**Vai tev bija kāda mīļa vieta cirkā? Piemēram, kad beidzās izrāde, jūs visu novācāt, un tev patika tā tukšā arēna, vai kas tamlīdzīgs...**

Tukšā manēžā bija tāda interesanta sajūta. Kaut kas tajā visā ir maģisks. Vienmēr iestājas tāds klusums... Dažreiz bija tā, ka pēc tam jau mākslinieki nāca mēģināt. Man ļoti bieži patika skatīties, kā mākslinieki mēģina. Tas man patika vēl labāk, jo tas parāda to patiesi smago darbu, ko viņi iegulda. Tas nerodas ātrā periodā. Nav tā, ka viņi vienreiz to izdara, iemācās, un tas ir viss. Tiešām viņiem pa nedēļu, kad nenotiek izrādes, bija sastādīts grafiks, cikos kurš izmanto manēžu, cikos kurš trenējas. Arī, piemēram, kad bija dzīvnieku mēģinājumi... Es, protams, nevaru teikt par visiem dresētājiem, bet tas, kā daži dresētāji apčubina to savu dzīvnieku... Es vienreiz runāju ar kolēģi, ka dažs labs bērns dzīvē nesaņem tik daudz mīlestības, kā tas dzīvnieks. Bet, protams, ir visādi dresētāji.

**Vai tev ir palicis atmiņā kāds konkrēts dresētājs?**

Jā, bija tāds Jurijs Volodčenko. Kā viņš savu zirgu mīl, tas ir vienkārši kaut kas! Viņš sava zirga priekšā ceļos krita, es to joprojām atceros. Tas zirgs dara to, ko viņš grib, un tas ir nevis ar vardarbību panākts, bet ar runāšanu. Viņš viņam našķus dod un tā... Tā ir tāda mīlestība, pavisam cita dresūra. Tad vēl noteikti dresētājs Sergejs Prostecovs, sabiedrībā zināms kā Mistery Dalmantīno, viņam arī bija poniji, suņi... Arī viņam vienmēr visi dzīvnieki ir apčubināti... Tās ir tādas patiesas emocijas. Tas, ko tu izrādes laikā redzi, varbūt ir iestudēts, varbūt tas nav tas patiesākais. Bet mēģinājumos nav neviena skatītāja, kā priekšā vajadzētu kaut ko demonstrēt, un tur tiešām ir tās patiesās emocijas. Viņiem jau tie vairumā nav kā dzīvnieki, bet gandrīz kā bērni, tiešām ģimene.

Piemēram, es atceros, ka Jurijs Volodčenko tik daudz laika pavadīja stallī pie sava zirga! Ķemmēja viņu un visādi citādi rūpējās. Tur var redzēt, ka tev tas dzīvnieks rūp nevis tikai kā naudas pelnītājs, bet kā ģimenes sastāvdaļa. Tās tiešām ir attiecības, jo vairumā gadījumu, ja tu to visu dari ar varu, to jau var redzēt no malas – tā sadarbība nav tāda. Teiksim, ja tu ej ar pātagu rokās, tu vienkārši piespied dzīvnieku to darīt. Bet, kad rodas sadarbība, tad ļoti bieži mēģinājumos tu neredzi tam

dresētājam rokās pātagu, jo tā nav nepieciešama. Dažādi ar to dzīvnieku runā, stāsta... Gandrīz kā ar cilvēku.

### **Vai arī ar savvaļas dzīvniekiem varēja novērot tāda veida attiecības?**

Ar savvaļas dzīvniekiem mēs varējām mazāk būt mēģinājumos, jo tu esi traucēklis. Bet es atceros, ka pirmajā gadā, kad es sāku strādāt, bija tāds dresētājs Vladislavs Gončarovs, kuram manēžā vienlaicīgi bija 7-10 lauvas. Viņš tika dēvēts par Lauvu karali. Esmu no augšas vērojusi viņa treniņus. Un vienreiz viņš arī stāstīja, ka tās attiecības veido draudzīgas. Jo viņš manēžā pie lauvām veda savu dēlu, kuram tajā laikā bija 4-5 gadi. Mazs puisītis. Un viņa dēls arī mācās dresēt lauvas. Ar runāšanu, ar vārdiem tas dzīvnieks to izdara, tu viņam iedod našķi – gaļas gabalu vai kaut ko. Bet, kā viņš toreiz teica – lai cik draudzīgas būtu attiecības, tev vienmēr ir jāatceras, ka tas ir dzīvnieks, un tas ir savvaļas dzīvnieks. Viņam pašam ir bijis [gadījums], ka mēģinājuma laikā [lauva] satrakojas. Viņš pat teica, ka tas bija viņa mīļākais lauva – kā bērns, bet tas dzīvnieka instinkts parādījās nezin no kurienes, un metās virsū. Viss, protams, beidzās labi, bet tas tomēr ir dzīvnieks, un kaut kāda neprognozējamības daļa tur paliek. Bet – jā, tas bija piemērs par to, ka īstenībā arī ar savvaļas dzīvnieku iespējams izveidot tādas dikti mīļas attiecības. Viņš savu galvu bāza lauvai mutē. Man liekas, ka tas vien liecina par to...

Dzīvnieks jau nepacietīs regulāru vardarbību pret sevi, kaut kādā brīdī viņš sacelsies pret cilvēku. Man liekas – ja tu katru dienu atļaujies bāzt savu galvu lauvai mutē, tur ir īpaša saikne. Es vismaz tā uzskatu. Vai arī, teiksim, ziloņa priekšā tu nogulies un ļauj zilonim pārkāpt sev pāri. Tā arī ir spēcīga sadarbība, jo – ja uzmīs, tu esi reāla pankūka. Tur ir jābūt ļoti lielai sadarbībai un ļoti lielai uzticībai. Dzīvnieks tev uzticas, ka tu viņam uzticies pilnībā, uzticies tik ļoti, lai savu dzīvību noliktu viņam priekšā. Man tas liekas apbrīnojami.

Cik es saprotu, daudz kur jau tagad pieņemts [likums], ka eksotiskie dzīvnieki [cirkā ir aizliegti]. Nu labi – lai pieņem, bet tie dzīvnieki jau tāpat nav spējīgi dzīvot savvaļā. Viņi ir vai nu zoodārzā, vai kaut kādos nacionālajos parkos, jo viņi neizdzīvos reālā savvaļā. Viņi ir pieraduši, viņi ir atkarīgi no cilvēka.

### **Nu jā – tie, kas cirkā ir izauguši, tiem jau atpakaļceļa nav.**

Cirkā jau pārsvarā ir dinastijas, un tāpat jau ir arī ar dzīvniekiem – tie iet no paaudzes paaudzē.

**Bet tomēr man liekas, ka par kaut ko to liecina, ja pasaules kompānija “Barnum and Bailey”, kas izveidojās jau tad, kad cirks sākās, arī pārtrauca rādīt tos zilonus, kas viņiem bija. Kaut ko tas, manuprāt, liecina par cilvēkiem. Kaut kādai daļai sabiedrības vienkārši neinteresē, vai arī vadošā daļa, kura ir pie teikšanas, nesaredz to kā kaut ko vērtīgu.**

Šis ir gadsimts, kad ir ļoti populārs kļuvis viss tas *eko*, dabas saudzēšana, un līdz ar to varbūt arī šis ir kļuvis tik ļoti aktuāli. Bet man tomēr ir uzskats, ka tu nevari protestēt pret dzīvnieku izmantošanu cirkā, ja tev pašam ir kažoks mugurā, pat mākslīgās ādas kažoks... Tad tas cilvēks ir stipri pretrunās ar sevi. Ja tu tā no sirds to atbalsti, OK, tā ir tava pārlicība, mēs katrs dzīvojam ar savām pārlicībām, ar saviem tarakāniem galvā. Bet dari to tā pilnībā.

Intervēja: Marita Sanžarevska